

Тлумачальная запіска

Урок абагульнення і кантролю ведаў “Краіны Еўропы і ЗША ў 1918 – 1939 гг.” з’яўляецца дзявятым і заключным урокам у раздзеле I “Краіны Еўропы і ЗША ў 1918 – 1939 гг.” на базавым узроўні вывучэння прадмета і адпавядае ўрокам трыццаць першаму і трыццаць другому дадзенага раздзела на павышаным узроўні вывучэння.

Прапанаваная метадычная распрацоўка адпавядае базаваму вывучэнню гісторыі, але можа быць выкарыстана і ў класах з павышаным узроўнем вывучэння гісторыі.

Галоўнай мэтай урока з’яўляецца ўсведамленне вучнямі асноўных праблем і супярэчнасцей разглядаемага перыяду, якія прывялі свет да Другой сусветнай вайны. У вучняў павінна сфарміравацца пэўная лагічная паслядоўнасць таго, як дзяржавы свету зрабілі крок з адной сусветнай вайны да другой. Неабходна таксама падкрэсліць, што шэраг сучасных сацыяльна-эканамічных і палітычных з’яў – гэта вынік не нейкіх прынцыпова новых праблем, а толькі паўтарэнне памылак мінулага.

Пры распрацоўцы ўрока ўпор робіцца на палітычнае і сацыяльна-эканамічнае развіццё, матэрыял §9 “Навука і культура краін Заходняй Еўропы і ЗША ў міжваенны перыяд” не выкарыстоўваецца ў сувязі з тым, што быў вывучаны непасрэдна на папярэднім уроку, характарызуецца адноснай завершанасцю і не патрабуе асобнай сістэматызацыі і абагульнення.

Дадзеная распрацоўка прадугледжвае прымяненне разнастайных форм, метадаў і прыёмаў навучання, што дазволіць мяняць віды дзейнасці, ствараць сітуацыі, павышаючы матывацыю вучняў, павысіць іх працаздольнасць.

Пераважаючай формай работы на ўроку з’яўляецца групавая.

Зыходзячы з таго, што на ўроку прадугледжваецца тэматычны кантроль ведаў, не лішнім будзе папярэдня адпрацоўка храналагічных ведаў вучняў, работа з дакументамі.

Яшчэ адным фактарам паспяховасці дадзенага ўрока з’яўляецца абавязковае азнаямленне вучняў на папярэдніх уроках раздзела з тым матэрыялам, што змешчаны ў хрэстаматыі, а таксама з дадатковым матэрыялам, які, у прыватнасці, адлюстроўвае сутнасць розных шляхоў выхаду з сусветнага эканамічнага крызісу, асаблівасці фашысцкіх рэжымаў у розных краінах – як раз тых пытанняў, якія недастаткова адлюстраваны ў вучэбным дапаможніку.

Тэма: Краіны Еўропы і ЗША у 1918 – 1939 гг.

Тып урока: урок абагульнення і кантролю ведаў

Навучальная мэта: мяркуецца, што напрыканцы ўрока:

- *вучні будуць ведаць* асноўныя тэндэнцыі сацыяльна-эканамічнага і палітычнага развіцця краін Еўропы і ЗША ў міжваенны перыяд, разумець прычыны і наступствы галоўных праблем і супярэчнасцей разглядаемага перыяду;

- *вучні будуць умець* вызначаць прычынна-выніковыя сувязі паміж гістарычнымі падзеямі, сістэматызаваць, класіфікаваць і абагульняць гістарычныя факты, рабіць на іх аснове аргументаваныя высновы;

- *вучні паспяхова выканаюць праверачную работу.*

Задачы выхавання і развіцця:

- садзейнічаць паспяховаму ўзаемадзеянню вучняў у групах, фарміраванню і развіццю аналітычнага мыслення вучняў;

- стварыць умовы для фарміравання ў вучняў сваёй уласнай пазіцыі па вострых праблемах сацыяльна-эканамічнага і палітычнага развіцця дзяржаў свету ў 1918 – 1939 гг.;

- спрыяць усведамленню вучнямі таго, што глабальныя праблемы сацыяльна-эканамічнага і палітычнага характару (эканамічныя крызісы, рэвалюцыі, лакальныя канфлікты і г.д.) носяць цыклічны характар і пры з'яўленні пэўных умоў праяўляюцца і ў наш час.

Забеспячэнне ўрока:

1. Космач, Г. А. Сусветная гісторыя Навейшага часу, 1918 – 1945 гг. : вучэб. дапам. для 10-га кл. / Г. А. Космач, У. С. Кошалеў, М. А. Краснова ; пад рэд. Г. А. Космача. – Мінск : Нар. асвета, 2012. – 214 с.

2. Всемирная история Новейшего времени, 1918 – 1945 гг. : 10-й кл. : хрестоматия : пособие для учащихся / авт.-сост. Г. А. Космач, В. С. Кошелёв, М. А. Краснова ; под ред. Г. А. Космача. – Минск : Пачатковая школа, 2009. – 320 с.

3. Краснова, М. А. История Новейшего времени в 10 классе : учеб.-метод. пособие для учителей / М. А. Краснова, Г. А. Космач, В. С. Кошелёв. – Минск : Изд. Центр БГУ, 2014. – 187 с.

4. Рабочыя сшыткі па гісторыі.

Ход урока

I этап. Арыентацыйна-матывацыйны (2 хв.)

Настаўнік прапаноўвае вучням назваць самыя вострыя палітычныя і сацыяльна-эканамічныя з'явы сучаснасці. Сярод магчымых варыянтаў адказаў вылучаюцца наступныя: лакальныя ваенныя канфлікты, сусветны фінансавы, эканамічны крызісы, пэўны цывілізацыйны крызіс (крызіс традыцыйнай маралі, пашырэнне нацыяналістычных (неафашысцкіх) поглядаў, барацьба “вялікіх дзяржаў” за кантроль над іншымі дзяржавамі.

Настаўнік падкрэслівае, што ў гісторыі чалавецтва ўжо быў перыяд, калі падобныя праблемы мелі асаблівае вастрыню і гэта час 1918 – 1939 гг.

Настаўнік звяртае ўвагу вучняў на тое, што першы раздзел сусветнай гісторыі ў 10 класе “Краіны Еўропы і ЗША” імі пройдзены і галоўнымі задачамі дадзенага ўрока будуць абагульненне і сістэматызацыя вывучанага матэрыялу і кантроль ведаў.

II этап. Актуалізацыя ведаў. Пастаноўка задач вучэбнай дзейнасці (да 3 хв.)

Настаўнік звяртаецца да вучняў з пытаннем:

- Які, на вашу думку, галоўны вынік развіцця краін Еўропы і ЗША ў 1918 – 1939 гг.?

Сярод магчымых адказаў настаўнік падкрэслівае важнейшы – гэта тое, што за дадзены перыяд свет крочыў з Першай у Другую сусветную вайну і ставіць праблемную задачу:

- Якія перадумовы Другой сусветнай вайны складваюцца ў 1918 – 1939 гг.?

Для яе вырашэння неабходна вырашыць наступныя задачы:

- Вызначыць, на якія этапы можна падзяліць міжваенны перыяд
- Вызначыць асноўныя тэндэнцыі кожнага з этапаў

Настаўнік звяртаецца да вучняў з пытаннем, якія, на іх думку, этапы можна храналагічна вылучыць у развіцці краін Еўропы і ЗША ў 1918 – 1939 гг.? Магчымыя варыянты адказаў фіксуе на дошцы, потым пакідае чатыры храналагічныя перыяды:

- 1918 – 1923 гг.
- 1924 – 1929 гг.
- 1929 – 1933 гг.
- 1934 – 1939 гг.

Згодна з колькасцю вылучаных этапаў, клас падзяляецца на чатыры групы.

III этап. Аперацыйна-пазнавальны этап (25 хв.)

1. Настаўнік арганізоўвае групавую работу вучняў над пытаннем “Агульная характарыстыка этапаў развіцця краін Еўропы і ЗША у 1918 – 1939 гг.”, падчас якой кожная група павінна даць назву і коратка ахарактарызаваць свой этап (калі дазваляе патэнцыял класа, магчыма дзяленне функцый паміж членамі групы: напрыклад палітолагі, эканамісты, сацыёлагі – кожны аналізуе свой адпаведны аспект).

Групы, вучэбны матэрыял	Храналагічныя межы	Назва этапа	Палітычная хар-ка	Сацыяльна-эканамічная хар-ка
1 група: §2-3	1918 – 1923 гг.			
2 група: §4	1924 – 1929 гг.			
3 група: §5	1929 – 1933 гг.			

4 група: §6-7	1934 – 1939 гг.			
---------------	-----------------	--	--	--

2. Пасля заканчэння групавой работы прадстаўнікі груп выступаюць з вынікамі сваёй дзейнасці, іншыя абмяркоўваюць і дапаўняюць. У вучняў складваецца прыкладна такім чынам запоўненая табліца:

Храна-лагічныя межы	Назва этапа	Палітычная характарыстыка	Сацыяльна-эканамічная характарыстыка
1918 – 1923 гг.	Пасляваенны крызіс. Усталяванне асноў пасляваеннага свету	<ul style="list-style-type: none"> - Парыжская мірная канферэнцыя; - заключэнне мірных дагавораў; - стварэнне Лігі Нацый; - рэвалюцыі ў краінах Еўропы; - Вашынгтонская канферэнцыя; - узнікненне новых знешнепалітычных супярэчнасцей (нераўнапраўе краін свету, перавага “вялікімі дзяржавамі” сваіх нацыянальных інтарэсаў над агульнасусветнымі, прыніжанае становішча пераможаных краін); - збліжэнне Германіі і Савецкай Расіі (Рапальскі дагавор); - узнікненне фашысцкіх арганізацый; - прыход фашыстаў да ўлады ў Італіі. 	<ul style="list-style-type: none"> - ЗША – эканамічны лідэр і крэдытор свету; - пераадоленне эканамічных наступстваў вайны; - перавод эканомікі з ваенных на мірныя рэйкі; - эканамічны заняпад Германіі, рэпарацыйныя абавязкі
1924 – 1929 гг.	Перыяд адноснай сацыяльна-эканамічнай і палітычнай стабільнасці	<ul style="list-style-type: none"> - дэмакратызацыя грамадскіх адносін; - пацяпленне міжнародных адносін; - Лакарнская канферэнцыя; - Рэйнскі гарантыйны пакт; - пакт Брыяна – Келага; - рост уплыву правых партый у краінах Еўропы, умацаванне фашысцкай 	<ul style="list-style-type: none"> - хуткі рост вытворчасці, - выкарыстанне канвеернай вытворчасці; - паляпшэнне ўмоў жыцця і працы насельніцтва; - павелічэнне разрыву ў

		дыктатуры ў Італіі	дабрабыце насельніцтва вядучых краін свету ад астатніх дзяржаў; - Рурскі крызіс у Германіі; - план Даўэса; - план Юнга
1929 – 1933 гг.	Сусветны эканамічны крызіс	- мытныя войны; - узрастанне ўплыву фашысцкіх партый, прыход нацыстаў да ўлады ў Германіі; - розныя шляхі выхаду з крызісу; - “новы курс” у ЗША	- рэзкае падзенне тэмпаў вытворчасці; - рост беспрацоўя; - рэзкае падзенне жыццёвага ўзроўню насельніцтва; - нарастанне сацыяльнай напружанасці ў грамадстве.
1934 – 1939 гг.	Крызіс і крах Версальска-Вашынгтонскай сістэмы	- узнікненне ў свеце трох буйных ачагоў агрэсіі; - складванне блока агрэсіўных дзяржаў; - спробы не дапусціць буйнога ваеннага канфлікта шляхам палітыкі “супакойвання” агрэсара; - складванне таталітарных (Італія, Германія) і аўтарытарных палітычных рэжымаў (Польшча, Венгрыя, Югаславія, Балгарыя); - Грамадзянская вайна ў Іспаніі; - правал спробы стварэння сістэмы калектыўнай бяспекі; - “пакт Молатава – Рыбентропа”	- пераадоленне наступстваў сусветнага эканамічнага крызісу ў вядучых дзяржавах свету; - мілітарызацыя сацыяльна-эканамічнай сферы ў Італіі і Германіі

3. Настаўнік арганізоўвае другі этап групавой работы. Кожнай групе прапануецца заданне на параўнанне гістарычных з’яў і працэсаў:

1 група: Палітычныя рэжымы ў краінах свету ў 1920-1930-я гг.
(матэрыял падручніка §4, 6, 8)

Крытэрыі для параўнання	Дэмакратычны	Аўтарытарны	Таталітарны
Краіны	ЗША, Вялікабрытанія, Францыя	Польшча, Венгрыя, Балгарыя, Югаславія, Іспанія	Германія, Італія
Характэрныя рысы	Наяўнасць дэмакратычных правоў і свабод, дэмакратычныя выбары, актыўная дзейнасць палітычных партый, адсутнасць шырокай сацыяльнай падтрымкі нацыяналістычных арганізацый	Абмежаванне палітычных правоў і свабод, падаўленне рэвалюцыйнага і дэмакратычнага руху, фармальнае захаванне парламенцкай і шматпартыйнай сістэмы, засілле нацыяналістычных арганізацый, усталяванне дыктатарскай улады	Поўны кантроль дзяржавы над усімі сферамі жыцця грамадства, падаўленне дэмакратычных свабод, забарона дэмакратычных арганізацый, ліквідацыя палітычнай апазіцыі, апора на прамое насілле, панаванне нацыяналістычнай ідэалогіі.

2 група: Фашысцкія рэжымы ў краінах Еўропы (матэрыял падручніка §3, 4, 6)

Крытэрыі для параўнання	Італія (фашызм)	Германія (нацызм)	Іспанія (фалангізм)
Палітычныя арганізацыі	“Саюз барацьбы”, Нацыянальная фашысцкая партыя	“Нямецкая рабочая партыя”, НСДАП	“Іспанская фаланга”
Лідэры	Б.Мусаліні	А.Гітлер	Ф.Франка
Час фарміравання	1919 – 1921 гг.	1919 – 1925 гг.	1930-я гг.
Час і шлях прыходу да ўлады	Кастрычнік 1922 г., часткова рэвалюцыйны	Студзень 1933 г., дэмакратычны	1939 г., ваенны
Характэрныя рысы, асаблівасці	Нацыяналізм, ідэя моцнай дзяржавы, адраджэнне “Вялікай Італіі” (спадчынніцы Рымскай імперыі), захаванне	Нацыяналізм, расізм, антысемітызм, імкненне да сусветнага панавання, тэрор, культ правадыра,	Нацыяналізм, адраджэнне Іспанскай імперыі, культ правадыра, аднапартыйная дыктатура, цеснае

	манархii, культ правадыра, тэрор, карпаратывізм, цеснае супрацоўніцтва з каталіцкай царквой	мілітарызм, усталяванне аднапартыйнай дыктатуры, поўнае падпарадкаванне царквы дзяржаўным інтарэсам	супрацоўніцтва з каталіцкай царквой
--	--	---	---

3 група: Шляхі выхаду з сусветнага эканамічнага крызісу (матэрыял падручніка §5, 6)

Крытэрыі для параўнання	Ліберальны	Сацыял-рэфармісцкі	Тоталітарны
Краіны	ЗША, Вялікабрытанія	Францыя	Італія, Германія
Характэрныя рысы	Актыўнае ўмяшальніцтва ў эканоміку і сацыяльныя адносіны пры строгім захаванні права прыватнай уласнасці, захаванне рыначнай эканомікі, арганізацыя грамадскіх работ для беспрацоўных	Перадача шэрагу прадпрыемстваў з прыватнай уласнасці ў дзяржаўную (частковая нацыяналізацыя), дзяржаўнае планаванне эканомікі, правядзенне шэрагу рэформ па паляпшэнню становішча працоўных	Дзяржаўнае рэгуляванне эканомікі, захаванне прыватнай уласнасці, мілітарызацыя вытворчасці, выкарыстанне прымусовай працы, жорсткая дысцыпліна

4 група: Ачагі ваеннай небяспекі ў свеце ў 1930-я гады (матэрыял падручніка §7)

Крытэрыі для параўнання	Далёкі Усход, Ціхаакіянскі басейн	Міжземнамор'е, Афрыка	Еўропа
Краіны	Японія	Італія	Германія
Мэты	Панаванне на Усходзе і ў Ціхаакіянскім басейне	Панаванне ў басейне Міжземнага мора, адраджэнне Рымскай імперыі	Еўрапейскае і ў будучым сусветнае панаванне, пашырэнне “жыццёвай прасторы” германскай нацыі
Першыя крокі	1931 г. – агрэсія	1935 г. – агрэсія	1935 г. – увядзенне

	супраць Кітая, захоп Маньчжурый, стварэнне Маньчжоў-Го, 1937 г. – новая агрэсія супраць Кітая	супраць Абісініі (Эфіопіі)	ўсеагульнай воінскай павіннасці, вяртанне Саарскай вобласці, 1936 г. – заняцце Рэйнскай дэмілітарызаванай зоны
--	---	----------------------------	--

4. Выкарыстоўваючы прыём “зід-заг” (па аднаму прадстаўніку з кожнай групы аб’ядноўваюцца ў новыя групы) настаўнік арганізоўвае абмеркаванне і абмен вынікамі працы.

5. Настаўнік прапаноўвае кожнай новаўтворанай групе заданне “Міжнародныя адносіны ў 1930-я гг.: на шляху да Другой сусветнай вайны” на разрэзаных картках з неабходнасцю ўстанавіць правільную адпаведнасць паміж датамі і важнейшымі падзеямі дадзенага перыяду.

Дата	Падзея
1931 – 1932 гг., 1937 г.	Агрэсія Японіі супраць Кітая, акупацыя Маньчжурый і стварэнне дзяржавы Маньчжоў-Го
Кастрычнік 1933 г.	Выхад Германіі з Лігі Нацый
1935 г.	Вяртанне Германіяй Саарскай вобласці, рэфармаванне вермахта, увядзенне ўсеагульнай воінскай павіннасці
Кастрычнік 1935 г.	Агрэсія Італіі супраць Абісініі (Эфіопіі)
Сакавік 1936 г.	Увядзенне германскіх войскаў у Рэйнскую дэмілітарызаваную вобласць
Лістапад 1936, лістапад 1937 гг.	Заклучэнне Антыкамінтэрнаўскага пакта паміж Германіяй і Японіяй, далучэнне да яго Італіі
Сакавік 1938 г.	Аншлюс Аўстрыі
Верасень 1938 г.	Мюнхенскае пагадненне

Сакавік 1939 г.	Ліквідацыя Чэхаславакіі
23 жніўня 1939 г.	Заклучэнне пакта аб ненападзенні паміж Германіяй і СССР

б. Настаўнік прапаноўвае групам заданне пазнаць гістарычны дакумент, вызначыць калі, дзе, пры якіх умовах адбылося яго заключэнне, значэнне дакумента.

1 група: Дагавор аб ненападзенні паміж СССР і Германіяй

“Артыкул I. Абодва Дамаўляючыся Бакі абавязваюцца ўстрымлівацца ад усялякага гвалту, ад усялякага агрэсіўнага дзеяння і ўсялякага нападения ў адносінах адзін да аднаго, як асобна, так і сумесна з іншымі дзяржавамі.

Артыкул II. У выпадку, калі адзін з Дамаўляючыхся Бакоў апынецца аб’ектам ваенных дзеянняў з боку трэцяй дзяржавы, іншы Дамаўляючыся Бок не будзе падтрымліваць ні ў якой форме гэту дзяржаву...

Артыкул IV. Ні адзін з Дамаўляючыхся Бакоў не будзе ўдзельнічаць у якой-небудзь групоўцы дзяржаў, якая прама ці ўскосна накіравана супраць іншага боку.

Артыкул V. У выпадку ўзнікнення спрэчак альбо канфліктаў паміж Дамаўляючыміся Бакамі па пытаннях таго ці іншага роду, абодва бакі будуць вырашаць гэтыя спрэчкі альбо канфлікты выключна мірным шляхам у парадку сяброўскага абмена меркаваннямі альбо ў патрэбных выпадках шляхам стварэння камісій па ўрэгуляванню канфлікта.

Артыкул VI. Сапраўдны дагавор заключаецца тэрмінам на дзесяць гадоў з тым, што, калі ні адзін з Дамаўляючыхся Бакоў не дэнансуе яго за год да заканчэння тэрміну, тэрмін дзеяння дагавора будзе лічыцца аўтаматычна працягнутым на наступныя пяць гадоў.”

2 група: Рапальскі дагавор

“Артыкул I. Абодва ўрады згодны, што супярэчнасці паміж Германіяй і Расійскай Савецкай Рэспублікай па пытаннях, якія ўзніклі падчас стану гэтых дзяржаў у вайне, рэгулююцца па наступных падставах:

а) Германская дзяржава і РСФСР узаемна адмаўляюцца ад пакрыцця іх ваенных выдаткаў, таксама як і ад пакрыцця ваенных страт...

Артыкул III. Дыпламатычныя і консульскія адносіны паміж Германіяй і РСФСР неадкладна аднаўляюцца...

Артыкул IV. Абодва ўрады далей згодны з тым, што для агульнага прававога становішча грамадзян аднаго боку на тэрыторыі другога і для агульнага ўрэгулявання ўзаемных гандлёвых і гаспадарчых адносін, павінен дзейнічаць прынцып найбольшай спрыяльнасці...

Артыкул V. Абодва ўрады будуць у добрабычлівым духу ўзаемна ісці насустрач гаспадарчым запатрабаванням абодвух краін...”

3 група: Антыкамінтэрнаўскі пакт

“Артыкул I. Высокія дамаўляючыся бакі абавязваюцца ўзаемна інфармаваць адзін аднаго адносна дзейнасці Камуністычнага Інтэрнацыянала, кансультавацца па пытанню аб прыняцці неабходных абарончых мер і падтрымліваць цеснае супрацоўніцтва ў справе ажыццяўлення гэтых мер.

Артыкул II. Высокія дамаўляючыся бакі абавязваюцца сумесна рэкамендаваць любой трэцяй дзяржаве, унутранай бяспецы якой пагражае падрыўная работа Камуністычнага Інтэрнацыянала, прыняць абарончыя меры ў духу дадзенага пагаднення альбо далучыцца да яго...

Артыкул III. Дадзенае пагадненне складзена на японскай і нямецкай мовах, прычым абодва тэксты з’яўляюцца аўтэнтчнымі. Сапраўднае пагадненне заключана на пяць гадоў і ўступае ў сілу са дня яго падпісання...”

4 група: Версальскі мірны дагавор

“Артыкул 32. Германія прызнае поўны суверэнітэт Бельгіі над усёй цалкам спрэчнай тэрыторыі Морэнэ...

Артыкул 40. ...Германія прызнае, што Вялікае Герцагства Люксембургскае перастала з 1 студзеня 1919 года ўваходзіць у склад Германскага мытнага саюза, адмаўляецца ад усялякіх правоў на эксплуатацыю чыгуначных дарог, далучаецца да адмены рэжыму нейтралітэту Вялікага Герцагства і загадзя прымае ўсялякія міжнародныя пагадненні, якія заключаюцца Саюзнымі і Аб’яднаўшыміся дзяржавамі адносна Вялікага Герцагства.

Артыкул 42. Германіі забараняецца ўтрымліваць альбо ўзводзіць умацаванні як на левым беразе Рэйна, так і на правым беразе Рэйна на захад ад лініі, праведзенай у 50 кіламетрах на ўсход ад гэтай ракі.

Артыкул 43. Роўным чынам забараняецца ў зоне, вызначанай у артыкуле 42, утрыманне альбо засяроджванне ўзброеных сіл як пастаяннае, так і часовае, таксама як і ўсялякія ваенныя манеўры.

Артыкул 44. У выпадку, калі б Германія якімсьці чынам парушыла пастановы артыкулаў 42 і 43, яна б стала разглядацца, як здзейсніўшая варожы акт у адносінах да дзяржаў, што падпісалі сапраўдны дагавор...

Артыкул 45. У якасці кампенсацыі за разбурэнне вугальных радовішчаў на поўначы Францыі і ў кошт сумы рэпарацый за ваенныя страты, Германія саступае Францыі ў поўную і неабмежаваную ўласнасць, свабоднымі і чыстымі ад усялякіх далгоў альбо павіннасцей з выключным правам эксплуатацыі, вугальныя радовішчы, размешчаныя ў Саарскім басейне...

Артыкул 49. Германія адмаўляецца на карысць Лігі Нацый ад кіравання вышэйазначанай тэрыторыяй.”

III этап. Кантроль і карэкцыя ведаў вучняў (да 10 хв.)

Настаўнік прапануе вучням два варыянты праверачнай работы, якую яны выконваюць самастойна.

I варыянт

1. У 1933 г. да ўлады ў Германіі прыйшла нацысцкая партыя, якую ўзначальваў: А) А.Гітлер; Б) І.Рыбентроп; В) П.фон Гіндэнбург.
2. Канчатковы вынік Першай сусветнай вайны падвяла:
А) Парыжская мірная канферэнцыя (18 студзеня 1919 – 21 студзеня 1920 г.);
Б) Генуэзская канферэнцыя (1922 г.); В) міжнародная канферэнцыя ў Лакарна (1925 г.).
3. У які перыяд назіраўся сусветны эканамічны крызіс:
А) 1919 – 1923 гг.; Б) 1924 – 1929 гг.; В) 1929 – 1933 гг.?
4. Якія з ніжэйпералічаных дзяржаў узніклі ці аднавілі сваю незалежнасць у 1918 г.: А) Чэхаславакія; Б) Балгарыя; В) Польшча; Г) Каралеўства СХС; Д) Румынія?
5. Устанавіце адпаведнасць:
А) К.Лібкнехт; Б) В.Вільсан; В) Э.Даладзье; Г) Ч.Даўэс; Д) Ф.Франка; Е) Н.Чэмберлен – 1) прэм'ер-міністр Францыі; 2) каўдэльё Іспаніі ў 1939 – 1975 гг.; 3) актыўны дзеяч СДПГ, КПП; 4) прэм'ер-міністр Вялікабрытаніі; 5) прэзідэнт ЗША; 6) амерыканскі банкір, аўтар рэпарацыйнага плана для Германіі.
6. Якія рысы характарызуюць фашызм:
А) расізм; Б) культ правадыра; В) наяўнасць дэмакратычных правоў і свабод;
Г) манархічная форма кіравання; Д) падаўленне ўсіх дэмакратычных правоў і свабод?
7. Назавіце гістарычныя паняцці:
А) знішчэнне пэўных груп насельніцтва па расавых, нацыянальных або рэлігійных прыкметах называецца...
Б) палітыка, якая праводзілася заходнімі краінамі ў адносінах да Германіі ў 1930-я гг. і прадугледжвала ўступкі Германіі і іншым фашысцкім дзяржавам у абмен на захаванне міру называецца...
В) міжнародная арганізацыя ў 1919 – 1939 гг., галоўнай мэтай якой было падтрыманне міру і бяспекі ў свеце называлася...
Г) аб'яцэнне выдзялення грошай у выніку выпуску іх у абарачэнне без забяспячэння іх неабходнай колькасцю тавараў называецца...
8. Растаўце ў храналагічнай паслядоўнасці:
А) аншлюс Аўстрыі Германіяй; Б) заключэнне “Антыкамінтэрнаўскага пакта”; В) заключэнне “пакта Молатава – Рыбентропа”; Г) выхад Германіі з Лігі Нацый.
9. Што аб'ядноўвае наступных гістарычных асоб: *М.Хорці, Ю.Пілсудскі, А.Цанкаў, Аляксандр Карагеоргіевіч*?
10. Працягніце лагічны ланцужок (не менш трох звёнаў): Парыжская мірная канферэнцыя – Вашынгтонская канферэнцыя – фарміраванне Версальска-Вашынгтонскай сістэмы міжнародных адносін –

II варыянт

1. У 1922 г. да ўлады ў Італіі прыйшлі фашысты, якіх узначальваў:
А) А.Салазар; Б) Б.Мусаліні; В) Ф.Франка.
2. “Пакт Молатава – Рыбентропа” гэта: А) пакт аб ненападзенні паміж СССР і Германіяй; Б) дагавор аб міры паміж СССР і Вялікабрытаніяй; В) пакт аб узаемнай дапамозе паміж СССР і Францыяй.
3. У які час адбывалася Грамадзянская вайна ў Іспаніі:
А) 1931 – 1935 гг.; Б) 1936 – 1939 гг.; В) 1939 – 1941 гг.?
4. У якіх з ніжэйпералічаных краінах у 1920-я гг. усталёўваюцца аўтарытарныя палітычныя рэжымы: А) Чэхаславакія; Б) Польшча; В) Югаславія; Г) Швейцарыя; Д) Балгарыя?
5. Устанавіце адпаведнасць:
А) Ф.Эберт; Б) Э.Тэльман; В) Ж.Клемансо; Г) Г.Форд; Д) Л.Блюм; Е) Г.Гувер – 1) актыўны дзеяч КПГ, праціўнік А.Гітлера; 2) прэзідэнт ЗША ў 1929 – 1932 гг.; 3) амерыканскі прамыслоўца, аўтамабільны “кароль”; 4) лідэр СДПГ, прэзідэнт Германіі ў 1918 – 1925 гг.; 5) прэм’ер-міністр Францыі; 6) лідэр Народнага фронту ў Францыі.
6. Якія рысы характарызуюць аўтарытарны палітычны рэжым:
А) панаванне закону ў краіне; Б) улада сканцэнтравана ў руках аднаго чалавека ці групы асоб; В) абавязковая наяўнасць падзелу ўлад на заканадаўчую, выканаўчую і судовую; Г) адсутнасць дэмакратычных правоў і свабод; Д) адсутнасць падзелу ўлад?
7. Назавіце гістарычныя паняцці:
А) міжнароднае аб’яднанне камуністычных партый розных краін на чале з камуністычнай партыяй СССР у 1919 – 1943 гг. называлася...
Б) нацыянал-сацыялістычная нямецкая рабочая партыя скарачана называецца...
В) форма аб’яднання шырокіх народных мас, якая склалася ў 1930-я гг. у Еўропе ў ходзе барацьбы супраць фашызму і вайны, за нацыянальную незалежнасць і дэмакратычныя правы, называецца...
Г) пакрыццё нанесенных вайной матэрыяльных страт краінай, якая пацярпела паражэнне краінам-пераможцам называецца...
8. Растаўце ў храналагічнай паслядоўнасці:
А) захоп і раздзел Германіяй Чэхаславакіі; Б) “Мюнхенская змова”; В) прыход да ўлады фашыстаў у Германіі; Г) уваход германскіх войскаў у Рэйнскую дэмілітарызаваную зону.
9. Што аб’ядноўвае наступных гістарычных асоб: *Э.Хемінгуэй, Дж.Оруэл, П.Батаў, В.Корж, С.Грыцавец?*
10. Працягніце лагічны ланцужок (не менш трох звёнаў): “адкладзены попыт” насельніцтва – хуткі рост вытворчасці – хуткі рост спажывецкіх крэдытаў – перавытворчасць тавараў –

Адказы:

І варыянт: 1. А; 2. А; 3. В; 4. А, В, Г; 5. А-3, Б-5, В-1, Г-6, Д-2, Е-4; 6. А, Б, Д; 7. А – генацыд; Б – палітыка “супакойвання” агрэсара; В – Ліга Нацый; Г – інфляцыя; 8. Г, Б, А, В; 9. Лідэры аўтарытарных рэжымаў у краінах

ЦПУЕ; 10. Нараджэнне новых супярэчнасцей (несправядлівае пераўладкаванне пасляваеннага свету, прыніжанае становішча Германіі, фармальнасць і недзеяздольнасць Лігі Нацый) – узнікненне новых ачагоў агрэсіі – Другая сусветная вайна.

II варыянт: 1. Б; 2. А; 3. Б; 4. Б, В, Д; 5. А-4, Б-1, В-5, Г-3, Д-6, Е-2; 6. Б, Г, Д; 7. А – Камінтэрн, Б – НСДАП, В – Народны фронт, Г – рэпарацыі; 8. В, Г, Б, А; 9. Удзельнікі інтэрбрыгад пад час Грамадзянскай вайны ў Іспаніі; 10. Дэфляцыя (падзенне цэн) – падзенне курсу акцый – банкруцтва банкаў – падзенне вытворчасці – рост беспрацоўя.

IV этап. Падвядзенне вынікаў. Рэфлексія (да 4 хв.)

Настаўнік прапаноўвае звярнуцца да пастаўленай у пачатку ўрока праблемнай задачы і зрабіць высновы:

1) склаўшаяся пасля Першай сусветнай вайны Версальска-Вашынгтонская сістэма міжнародных адносін нарадзіла шэраг супярэчнасцей:

- несправядлівае пераўладкаванне пасляваеннага свету на карысць “вялікіх дзяржаў”;

- прыніжанае становішча Германіі, якое спрыяла фарміраванню рэваншысцкіх настрояў;

- няздольнасць Лігі Нацый вырашаць міжнародныя праблемы з-за перавагі “вялікімі дзяржавамі” сваіх нацыянальных інтарэсаў над агульнасусветнымі;

2) стыхійны і цыклічны характар развіцця рыначнай эканомікі прывёў да наймацнейшага сусветнага эканамічнага крызісу;

3) пасляваенны крызіс, паглыблены ў некаторых дзяржавах сусветным эканамічным крызісам, прывёў да ўзнікнення і развіцця фашыскіх рухаў і рэжымаў;

4) непаслядоўная і нерашучая палітыка “вялікіх дзяржаў” у адносінах да патэнцыяльных і рэальных агрэсараў прывяла да іх узмацнення і збліжэння паміж сабой;

5) непрызнанне “вялікімі дзяржавамі” Савецкай Расіі, а затым СССР у якасці раўнапраўнага партнёра сусветнага супольніцтва, і бачанне ў ім пагрозы распаўсюджання камунізму, прывяло да збліжэння яго з Германіяй.

Настаўнік падкрэслівае, што шэраг з’яў, характэрных для перыяду 1918 – 1939 гг. не страцілі сваю актуальнасць і зараз і, калі не ўлічваць урокаў мінулага, можна прыйсці да паўтарэння самых трагічных сцэнарыяў у наш час.

Настаўнік выстаўляе адзнакі, якія складаюцца з адзнакі за выкананне праверачнай работы і работы на ўроку.

V этап. Дамашняе заданне (1 хв.)

Падрыхтаваць паведамленне па адной з прапанаваных тэм альбо па тэме выбранай самастойна:

- Другая сусветная вайна была непазбежная, таму што...

- Другой сусветнай вайны можна было пазбегнуць, але для гэтага...
- Ліга Нацый і ААН: агульнае і адметнае.

Паведамленні можна разглядзець як на наступным уроку, так і на першым ўроку пры вывучэнні раздзела IV “Другая сусветная вайна. Вялікая Айчынная вайна савецкага народа”.